

Muistio

Lapin vesien- ja merenhoidon yhteistyöryhmän kokous 3/2024

KEHA/2457/2023

AIKA 18.10.2024 klo 12-14:30

PAIKKA Etäkokous

Osallistujat:

Yhteistyöryhmän pj: Timo Jokelainen

Jäsenet:

Birgitta Eira, Huttula Erkki, Tiina Ilo, Anna-Leena Inkerö, Jorma Kaaretkoski, Heidi Karnaattu, Lauri Karvonen, Kalevi Keskitalo, , Kari Kilpimaa, Kaija Kinnunen, Kari Kivelä, Jukka Korpivuoma Jenni Kukkonen, Jari Leskinen, , Mika Nieminen, Leena Niska, Pekka Nyman, Hannu Panttila, Minttu Peuraniemi, Vesa Puuronen, Risto Pöykiö, Hanna Riipi, Reijo Saari, Eero Saarijärvi, Minna Saramo, Ulla Syrjälä, Keijo Tenhunen

Asiantuntijat:

Jarmo Huhtala, Laura Härkönen, Jere Jääskeläinen, Eija Kalliainen, Anne Lindholm, Jari Pasanen, Annukka Puro-Tahvanainen, Pekka Ränä, Jukka Ylikörkkö

1. Kokouksen avaus ja järjestäytyminen

Timo Jokelainen avasi kokouksen, joka toimi myös kokouksen puheenjohtajana. Muistion laatii ELY-keskus.

2. Vesien tummuminen ja sen huomioiminen vesien tilan arvioinnissa

Erikoistutkija Laura Härkönen (Suomen ympäristökeskus) esitelmöi vesien tummuusilmiöstä ja sen huomioimisesta vesien tilan arvioinnissa. Esitelmä on muistion liitteenä (liite 1).

Keskustelu

- Turvemaiden käyttöön tulisi vaikuttaa lainsäädännöllä ja sanktioilla. Uusi Kemeran korvannut METKA-järjestelmä ei tue metsäojituksia. Jatkuvaiteinen metsänkasvatus vähentäisi myös vesistökuormitusta. EU:n Ennallistamisasetus voi myös vaikuttaa myönteisesti valuma-alueiden kunnostukseen.
- Olisiko 50 m:n suojavyöhyke vesistöjen rannoilla riittävä metsätalouden kuormituksen estämiseksi? Tämäkään ei estäisi orgaanista kuormitusta, mutta 30-45 m:n suojavyöhyke edistäisi monia muita vesiensuojelu ja monimuotoisuustavoitteita. Esim. rantapuuston varjostus ehkäisisi vesistön lämpötilan nousua.
- Lapissa vesistöjen tilan seurantapaikkoja on vähemmän kuin Etelä-Suomessa. Pitkäaikaissuranta (perusseuranta) on tehty ja tehdään ympäristöministeriön rahoituksella. Näiden seurantojen jatkuvuuden varmistaminen on olennaista muutostrendien havaitsemiseksi, mutta lisäseuranta ja tutkimusta tarvittaisiin enemmän Pohjois-Suomeen. Meneillään olevassa SYKEN HUMI-hankkeessa ei ole Lapissa seurantapaikkoja.
- Pinta- ja pohjavesien yhteyttä ei huomioida kuten vesiputedirektiivi edellyttää. HyMo-tiedot tilanarvioinnissa on SYKE ohjeistanut käytettäväksi vain erinomaisen ja hyvän tilan määrittelyssä vaikka tulisi huomioida kaikissa tilaluokissa.
- Voiko Kemijärveen rakennettavat pumppuvoimalat aiheuttaa vesien tummumista, kun 'rapa' lähtee liikkeelle ja miten vaikuttaa kalasukseen? 3D-mallinnuksella tulisi selvittää pumppuvoimalan vaikutuksia sedimentteihin. Hanke on YVA-ohjelmavaiheessa ja näitä asioita tullaan selvittämään YVAn aikana.
- Happaman laskeuman väheneminen on lisännyt vesien tummumista. Kun maaperän happamuus vähenee, epäorgaanisiin yhdisteisiin sitoutuneet humusaineet liukenevat veteen.

- Vanhojen ojitusalueiden ennallistamisessa ojia usein padotaan mutta ei tukita kokonaan. Eikö olisi parempi tukkia ojat kokonaan, jotta hydrologiset olot palautuvat? Aina ei ole mahdollista tukkia ojia kokonaan ja myös ennallistumaan jättäminen on yksi vaihtoehto.
- Vesien säännöstely lisää vesien tummumista, jos säännöstely 'huuhtelee' valuma-aluetta ja lisää orgaanisen aineen kuormitusta.
- Loitsanan lampi Soklissa on yhteydessä pohjaveteen. Viime kesänä havaittu samentumaa ja otettu vesinäytteitä mutta ELY ei ole toimittanut tuloksia. Kaikille tietoja pyytäneille tiedot on toimitettu, toteaa ELY.

3. Pintavesien tilan luokittelu ja arviointiperusteet 4. vesienhoitokaudella (liite 2)

Keskeisimmät muutokset pintavesien ekologisen tilan luokittelussa ovat:

- Otetaan käyttöön EU-raportoinnin vaatimusten mukaisesti ns. one-out, all-out –periaate eli ekologisen tilan luokka määräytyy heikoimmassa tilassa olevan laatutekijän mukaan
- V. 2015 EU:n tuomioistuimen Weser-tuomion myötä yksittäisten hankkeiden lupaharkinnassa heikentämiskielto ja poikkeukset tulee arvioida laatutekijöittäin → asiantuntija-arvion käyttö aineiston edustavuudesta ja luotettavuudesta tulee siirtymään laatutekijätasolle
- Arvioitu tilaluokka tulee erityisesti määrittää niille biologisille laatutekijöille, jotka reagoivat herkimmin vesimuodostumaan kohdistuville paineille, esim. säännöstelyissä järvissä rantavyöhykkeen vesikasvit/päällyksyvät ja litoraalipohjaeläimet

Keinotekkoisten ja voimakkaasti muutettujen vesien luokittelun erillisohjetta tarkistetaan ja kommentointimahdollisuus ja sidosryhmätalaisuus myöhemmin loppuvuonna/talvella.

Luokittelutyö toteutetaan ELY-keskuksissa vuosina 2024-2025 pääosin luokittelukauden 2017-2023 aineistoilla. Työ käynnistyy joulukuussa 2024. KeVoMu-vesien luokittelu sekä kemiallisen tilan luokittelu käynnistyvät vuoden 2025 aikana. Tavoitteena on, että alustava luokittelu on valmis v. 2025 loppuun mennessä.

Keskustelu

- Herkimpien muuttujien valinta, miten tehdään ja miten muuttujia, joille ei ole asetettu raja-arvoja, hyödynnetään luokittelussa? Herkin muuttuja on tapauskohtaisesti aina se, jota vesimuodostumaan vaikuttavat paineet todennäköisesti vaikuttavat eniten. Vaikka kaikille fys-kem. -tekijöille ei ole määritetty raja-arvoja, voidaan niitä tarkastella esim. suhteessa tausta-arvoihin, seurata trendimuutoksia ym. Esim. pohjanläheinen happipitoisuus on selkeä indikaattori vesistön tilasta, vaikka erillisiä raja-arvoja ei sille ei ole määritetty.
- Vesienhoidon seurantaohjelmassa ei ennakolta suoraan seurata uusien hankkeiden mahdollisia vaikutusalueita, mutta tietoja voidaan hyödyntää tilan arvioinnissa, mikäli ne alueille kohdistuvat. Ennakkotarkkailua tekevät toiminnanharjoittajat hankkeiden YVA-vaiheessa.
- Kemiallista hapenkulutusta (COD) seurataan perusseurannassa. Muuttuja kertoo mm. humuksen määrästä. Kaivosteollisuudesta COD-kuormitusta ei juuri tule.
- Jokien vesikasviseurannassa on myös suvannot mutta pohjaeläimiä ei suvannoista seurata.
- Kitisen tila. Kitisen vesistötarkkailua tehdään mm. osana Lokka-Porttipahdan yhteistarkkailua. Tarkkailuraportteissa on esitetty seurantojen tuloksia. Kemijoki Oy:n tarkkailuraportit: <https://www.kemijoki.fi/ajankohtaista/julkaisut-ja-raportit/>
Kevitsan kaivoksen tarkkailuraportit: <https://www.boliden.com/fi/operations/mines/boliden-kevitsa/vuosiraportit/>

Asiakohdassa tehdyt esitykset

- Pekka Nymanin esitys "vertailualueisiin" liittyen liitteessä 3. ELY-keskus toi esille, että vertailupaikkojen valintaa on kuvattu kommentailla olleessa luokitteluoppaassa ja että luokittelujärjestelmästä ja sen päivityksestä vastaa Suomen ympäristökeskus. Keskustelussa tuotiin esille, että esitys toimitettiin ELY-keskukseen 18.10.2024 klo 11.27,

ja esitykseen ei ole ehditty perehtymään yhteistyöryhmässä. Keskustelun päätteeksi todettiin, että esityksen tekijä voi toimittaa asian Lapin ELY-keskukseen tietopyyntönä ja/tai esitys käsitellään yhteistyöryhmän seuraavassa kokouksessa.

4. Vesienhoidon keskeiset kysymykset – kuulemisen palaute

Kuuleminen vesienhoitokauden 2028-2033 työohjelmasta, aikataulusta ja keskeisistä kysymyksistä pidettiin 15.12.2023-17.6.2024. Yhteensä palautetta tuli valtakunnallisesti 393 kpl ja Lapissa 78 kpl. Lyhyt yhteenveto palautteesta on esitetty liitteessä 5 ja [pitempi versio](#) vesienhoitoalueiden verkkosivuilla. Saatua palautetta hyödynnetään toimenpideohjelmien ja vesienhoitosuunnitelman tarkistamisessa ja vesienhoidon toimeenpanon kehittämisessä. Palautteen yhteenveto kirjataan vesienhoitosuunnitelmaan.

5. Muut asiat

Valtion aluehallintouudistus

- Puheenjohtaja esitteli valtion aluehallintouudistusta, jonka on määrä astua voimaan 1.1.2026. Vesien- ja merenhoidon suunnittelutehtävät sijoittuvat valtakunnalliseen Lupa- ja valvontavirastoon ja toimeenpanon edistämistehtävät alueellisiin Elinvoimakeskukseen. Kaaviokuva tehtäväsiirroista ja virastorakenteen muutoksista on esitetty liitteessä 4.

Euroopan tuomioistuimen päätös rajaamattomista vesimuodostumista

- UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO 25 päivänä huhtikuuta 2024
Ennakkoratkaisupyyntö – Ympäristö – Direktiivi 2000/60/EY – Euroopan unionin vesipolitiikan puitteet – 4 artiklan 1 kohdan a alakohta – Pintavesiä koskevat ympäristötavoitteet – Jäsenvaltioiden velvollisuus olla myöntämättä lupaa hankkeelle, joka mahdollisesti aiheuttaa pintavesimuodostuman tilan huononemisen – 5 artikla ja liite II – Pintavesimuodostumatyyppien ominaispiirteiden tarkastelu – 8 artikla ja liite V – Pintavesien tilan luokittelu – 11 artikla – Toimenpideohjelma – Hanke, joka koskee veden ottamista järvestä, jonka pinta-ala on alle 0,5 km²
Asiassa C-301/22:
’Toimivaltaisen viranomaisen on – päättäessään sellaista hanketta koskevasta lupahakemuksesta, joka mahdollisesti vaikuttaa järveen, jonka osalta ei sen vuoksi, että sen pinta-ala on alle 0,5 km², ole kyseisen direktiivin 5 artiklan 1 kohdan ensimmäisen luetelmakohdan ja 8 artiklan, luettuina yhdessä direktiivin liitteiden II ja V kanssa, nojalla määriteltä tyypille ominaisia vertailuololoja eikä laadittu ohjelmaa vesien tilan seuraamiseksi – varmistettava ensinnäkin, että tällaisen hankkeen toteuttaminen ei siitä syystä, että se vaikuttaa kyseiseen järveen, ole omiaan aiheuttamaan toisen pintavesimuodostuman, jonka kyseinen jäsenvaltio on yksilöinyt tai joka sen olisi tullut yksilöidä pintavesimuodostumatyyppiksi, tilan huononemista tai vaarantamaan sen pintavesien hyvän tilan taikka pintavesien hyvän ekologisen potentiaalin ja hyvän kemiallisen tilan saavuttamista, ja toiseksi, että kyseisen hankkeen toteuttaminen sopii yhteen niiden toimenpiteiden kanssa, jotka on toteutettu mainitun direktiivin 11 artiklan mukaisesti asianomaiselle vesipiirille laaditun ohjelman puitteissa.’ [CURIA - Documents \(europa.eu\)](#)

Lakimuutoshankkeen ’Vesienhoidon ympäristötavoitteet ja niistä poikkeaminen’ -tilanne

- Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain, ympäristönsuojelulain ja vesilain muuttamisesta.
YM043:00/2022 Säädösvalmistelu

Lainvalmistelu

HE laeiksi vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain, ympäristönsuojelulain ja vesilain 3 ja 11 luvun muuttamisesta (vesienhoidon ympäristötavoitteet ja niistä polkkeaminen)

1	2	3	4
Valmistelussa	Arvioitu esittelyviikko	Annettu eduskunnalle	Säädös hyväksytty
Hyväksytty istuntokauden suunnitelmaan 4.9.2024	4/2024 4/2024	10.10.2024 HE 175/2024 Käsittelytiedot eduskunnassa ↗	

Euroopan komission aloittama rikkomusmenettely Suomea vastaan VPD:n toimeenpanosta

- Komissio kehottaa SUOMEA noudattamaan vesipuitedirektiiviä
Euroopan komissio on päättänyt aloittaa rikkomusmenettelyn ja lähettää virallisen ilmoituksen **Suomelle** (INFR(2024)2196), koska se ei ole noudattanut vesipuitedirektiiviä ([direktiivi 2000/60/EY](#)). Direktiivissä edellytetään, että jäsenvaltiot laativat toimenpideohjelman kutakin vesipiiriä varten Euroopan vesistöjen, kuten jokien ja järvien, hyvän tilan varmistamiseksi. Nämä toimenpiteet on sisällytettävä vesienhoitosuunnitelmaan, joka on laadittava ja josta on raportoitava komissiolle kuuden vuoden välein.

Kuhunkin toimenpideohjelmaan on sisällyttävä perustoimenpiteitä, joilla valvotaan erityyppistä vedenkäyttöä, kuten vedenottoa tai sähkön tuotantoa vesivoimalla. Jäsenvaltioiden on tarkistettava ja päivitettävä säännöllisesti näitä valvontatoimenpiteitä, mukaan lukien eri tarkoituksia varten mahdollisesti myönnetty vesiluvat. Ihmisten terveyden ja luonnonympäristön suojelun kannalta on olennaista, että EU:n lainsäädäntöön kirjatut vedenlaatunormit pannaan täytäntöön kokonaisuudessaan. Suomessa tehdyt määräaikaistarkastukset eivät ole täysin vesipuitedirektiivissä säädettyjen erityyppisen vedenkäytön valvontatoimia koskevien vaatimusten mukaisia. Sen vuoksi komissio lähettää virallisen ilmoituksen Suomelle, jolla on nyt kaksi kuukautta aikaa vastata ja korjata komission esiin tuomat puutteet. Jos komissio ei saa tyydyttävää vastausta, se voi päättää antaa perustellun lausunnon.

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/inf_24_4561

Mahdolliset tietopyynnot asiasta osoitetaan suoraan valtioneuvoston kansliaan:

kirjaamo.vnk@gov.fi

6. Seuraava kokous

Seuraavan kokouksen ajankohta riippuu luokittelutyön etenemisestä. Kuitenkin viimeistään syksyllä 2025.

7. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 14:30

Puheenjohtaja

Timo Jokelainen

Sihteeri

Pekka Ränä

JAKELU

Yhteistyöryhmän jäsenet ja varajäsenet

Tämä asiakirja KEHA/2457/2023 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument KEHA/2457/2023 har godkänts elektroniskt

Hyväksyjä Jokelainen Timo 06.11.2024 11:43

Sihteeri Räinen Pekka 06.11.2024 10:49